

re. Si maritus excedat in percussione uxoris suæ, ea habet jus discedendi a marito; quia causa tam duræ percussio- nis non est legitima; & si habet jus discedendi a domo ma- riti sui, non potest ipsi denegari absolutio, supposito etiam, quod nolit redire. At si castigatio est levis, eaque confi- deratis persona, conditione, & statu, marito necessaria vi- deatur ad correctionem uxoris suæ, culpam contrahit Ber- tha discedendo; quia maritus sese gerens, ut debet, utitur potestate sua quam habet, adhibendi, si necesse sit, etiam verbera pro emendatione conjugis suæ. Si ergo Bertha ob- stinata persistat in voluntate non redeundi in domum mariti, maxime si maritus ægre ferat ipsius absentiam, non est absol- venda. *Girib. in 4. Decal. præc. c. 2. n. 1. Bonac. punct. 7. n. 1. & 2. Fillius. tract. 28. part. 2. c. 9. q. 3. n. 141. C. B.*

CASUS LVI. Confessarius quidam vincibiliter ignorans, excommunicationem latam esse in eum, qui absolvit compli- cem in peccato turpi extra mortis articulum, ex hac ignorantia absolvit talem.

re. Si ignorantia confessarii est ita vincibilis, ut aperte sit volita & affectata, incurrit excommunicationem; quia hæc affectatio declinandi notitiam eorum, quæ erant mune- ris sui, denotat contemptum Superioris. Aliunde jam hæc ignorantia affectata reddit actum ex ea positum directe vo- luntarium, & consequenter ea non excusat a censura lata contra eos, qui ausi fuerint &c. Verum si confessarius egit ex ignorantia vere quidem culpabili, sed non affectata, non incurrit censuram; quia juxta Bullam Benedicti XIV. 17. Jun. 1741. ad incurrendam in casu proposito censuram in- tervenire audaciam & temeritatem necesse est; utramque au- tem cum ignorantia vincibilis, modo non sit affectata, ab actu arceat, quem causat, certum est confessarium in casu proposito censuram non incurrisse. *Suarez disp. 4. Sect. 10. n. 2. Palao. Tom. 1. Tr. 2. disp. 1. punct. 13. n. 1. Leand. disp. 9. q. 21. C. B.*

CASUS LVII. Petrus annos quatuordecim nondum na- tus committit incestum cum sorore sua; verum dum confi- tetur hoc peccatum, actu jam attingit ætatem ad incurren- dum casum reservatum requisitam.

re. A simplici confessario non potest absolvi; quia, cum reservatio tantum afficiat confessarium circa absolutionem a casu reservato impertiendam spectari debet tempus, quo datur absolutio. *Posssev. de pœnit.* Hinc sicuti confessarius ordina- rius non posset hodie absolvere a peccato heri commissio, si hodie Superior sibi reservasset illud peccatum, ut docent

Tamb.

Tamb. Diana, felix a Potest. de pœnit. c. 5. n. 338. sic idem dicendum in casu proposito, cum eadem si ratio. C. B.

NOTA. Hoc intelligendum de Diocesisbus, in quibus incestus est casus reservatus. Authores videntur istam reservationem erronee traxisse ex incestuosa attentatione matrimonii, quæ ante Tridentinum erat de jure reservata Episcopis.

CASUS LVIII. Pater quidam confitetur Confessario Or- dinario, se peccasse cum ancilla sua; & patre vix dimisso ocyus confessionale intrat filius de eodem peccato cum ea- dem ancilla commissio se accusans. Quæritur 1. num confes- sarius iste possit absolvere filium. 2. An valida sit absolu- tio patri impertita.

re. Ad 1. Si filius ultro declaret, se peccasse cum affine sua in primo gradu, evidens est, confessarium hunc non posse impertiri absolutionem ubi iste casus est reservatus. Si autem simpliciter dicat, se peccasse cum soluta, potest & debet interrogare confessarius, an ea non sit ipsi affinitate juncta; si reponat pœnitens, quod non, confessarius debet ipsum absolvere, posito, quod aliunde sit bene dispositus. Si autem dicat pœnitens, personam illam sibi esse affinem, con- fessarius iste non potest ipsum absolvere. *Luteob. de pœnit. q. 5. art. 10. n. 8.*

Ad 2. Dicendum, patrem valide fuisse absolutum, nisi peccaverit eum ancilla hac sciens, filium jam ante cum ea peccasse, hæncque circumstantiam in confessione declarare prætermiserit. C. B.

Vide *Approbatio. Casus reservati. Censura. Confessarius. Excommunicatio. Jubilæum. Reus Cas. 3. 8. Surdus & mu- tus. Suspendio.*

ABSTINENTIA.

De Abstinentia sermo recurret in Titulis *Jejunium & Rogationes.* Hic tantum assertur definitio, quæ est hæc: Abstinentia est virtus, quæ moderatur appetitum & usum oblationis in cibo, ut sobrietas eundem moderatur in potu.

CASUS I. Famulantur apud quosdam noviter ac male conversos, eosque apparenter tantum & ex metu catholi- cos vere catholici: possuntne hi tuta conscientia heris suis parare carnes diebus prohibitis?

re. Non possunt, quin cooperentur ad peccatum horum male conversorum, & consequenter ipsimet peccent. Si ta- men timendum iis foret, ne male tractentur ab heris suis, aut

aut ex aliis causis rationabilibus obligatos se crederent ad præstandam obedientiam, possent carnes parare, quin propriam violent conscientiam. *Fromageau.*

NOTA. Sola coactio, vel subiectio servilis indissolubilis in provinciis, ubi hæretici tollerantur, excusat.

CASUS II. Puella infans parentibus conversa, cum iis tamen degens, eorumque mensæ affidens potestne vesci carnibus diebus vetitis, ut sic persecutionem declinet sustinendam, si parentes catholicam esse scirent?

ꝛ. Puellæ huic adeundus est Parochus, aut potius Episcopus pro obtinenda desuper dispensatione. *Fromageau. Vide Jejunium. Quadragesima. Rogationes.*

ACCEPTIO PERSONARUM.

Acceptio Personarum est vitium, quo absque iusta causa confertur aut attribuitur cuidam personæ id, quod alteri debetur ex iustitia.

Peccatur in hoc genere, quando e. g. confertur Beneficium Clerico præcise ideo, quia est dives, nobilis, aut colatori sanguine junctus.

Potest quis personæ cuidam etiam minus dignæ, ac altera foret, conferre id, cuius absolutum dominium habet, quin peccatum acceptionis personarum contrahat.

CASUS I. Servius plus favoris confert in divitem, quam in hominem mediocris conditionis aut pauperem: contrahitne culpam acceptionis personarum?

ꝛ. Si id fiat intuitu virtutis, meritorum, honoris aut dignitatis, non contrahit ejusmodi culpam; contraheret autem, si tantum ratione divitiarum id fiat. Nihilominus dum agitur de rebus fidei aut Religionem concernentibus, ut est administratio Sacramentorum, nunquam dives pauperi præferri potest. *S. Thomas 2. 2. q. 63. art. 3. C. Pontas.*

CASUS II. Theodatus contulit beneficium Clerico præcise ratione nobilitatis, posthabito altero æque dignissimo quidem, an ignobili?

ꝛ. Peccatum acceptionis personarum commisit Theodatus tunc ex hoc motivo conferendo beneficium. *Pontas.*

CASUS III. Cæsar dux exercitus Officialibus ac militibus in remunerationem monstratæ in pugna virtutis bellicæ decem argenteorum millia distribuit, plus ferentibus iis, erga quos magis affectum se sentit.

ꝛ. Si

ꝛ. Si hanc summam ex bonis propriis distribuat Cæsar, non peccat, nec acceptionis personarum se rerum constituit. *S. Antonin. 2. part. Summ. Theol. T. 1. C. 20. Pontas.*

NOTA. Si pecunia esset a Principe, & eam Cæsar contra intentionem ejusdem rationabiliter præsumptam dispensaret, teneretur ad restitutionem.

CASUS IV. Duo, unus nobilis, alter conditionis mediocris, petunt dispensationem ad contrahendum matrimonium super eodem profus impedimento. Potestne Superior absque peccato acceptionis personarum eam concedere primo, alteri vero negare?

ꝛ. Si alter habeat notitiam de dispensatione primo facta, prudentia exigit, ut & ipsi concedatur, ne sumat occasionem murmurandi. Nihilominus juxta *S. Thomam 2. 2. q. 63. art. 2. ad 2.* potest facilius dispensari primo quam alteri. *Pontas.*

Ratio Alterius membri responsionis est; quia dispensatio est res gratiæ, & acceptio personarum tantum locum habet in rebus iustitiæ. 2. quia magis refert pacem ac unionem conservare ac stabilire in familiis nobilium, quam privatorum; ex quo infirmatur primum responsionis membrum, *Pontas.*

NOTA. Ratio facilius dispensandi cum nobilibus est etiam major difficultas inveniendi pares, *Vide Collator. Judex. Patroaus.*

ACCUSATOR sive ACTOR.

Nomine *Accusatoris* venit ille, qui defert ad judicem erimen rei, eumque boni publici causa puniri postulat. *Accusatio* definitur, quod sit *delatio rei de crimine per actorem spondentem, se illud probaturum sub pæna Talionis.*

In Gallia tantum Procurator Generalis Regius, substituti ipsius, & Procuratores Fiscales supremorum Judicum possunt esse accusatores in criminalibus. Ad personas particulares læsas solum spectat agere denunciatores in propria causa, & petere reparationem damni in his, quæ concernunt proprium ipsorum damnum aut commodum.

In casu criminis læsæ Majestatis & adulterationis monetæ potest quilibet particularis esse accusator, & quidem nomine proprio. Verum si accusatus declaretur innocens, accusator de calumnia convictus, præter hoc, quod teneatur ad expensas, & ad resarciendum damnum emergens ac lucrum cessans, condemnatur etiam ad eandem poenam, quam intentavit accusato.

Si

Si accusato mortis irrogatur supplicium, tam accusator, quam Judex & executor justitiæ irregularitatem incurunt.

Filius, qui accusat Patrem de crimine capitali, potest exhereditari, etiam si Pater revera reus sit; modo crimen non fuerit in Principem aut Rempublicam. Si donatarius accuset donantem, potest revocari donatio tanquam ingrato facta, maxime si per crimen donantis nec donatarius nec quisquam suorum fuerit læsus.

CASUS I. Apollonius certo scit, Arnulphum grave crimen commisisse. Quid ipsi faciendum?

ꝛ. Si crimen vergat in subversionem boni publici, tenetur in conscientia ad accusationem, dummodo sufficienter crimen probare possit. *S. Thomas 2. 2. q. 68. Art. 1. C.*

CASUS II. Olympio in promptu sunt sufficientes probationes de crimine a milite quodam commisso. Teneturne ipsum accusare?

ꝛ. Spectato solo bono justitiæ licet accusare hunc militem; quin præviam adhibere correctionem fraternam necesse sit. Et si timendum foret, ne crimen cedat in præjudicium boni publici, tenetur Olympius in conscientia ad deferendum criminis, si probationes sufficientes suppetant. *Idem in 4. dist. 19. q. 2. art. 3. quæstione. 1. ad. 4. Et 2. 2. q. 68. art. 1. C.*

CASUS III. Aurelius postquam accusavit Cassium, durante processu per ignorantiam facti se deceptum fuisse deprehendit. Teneturne in conscientia omnino desistere ab accusatione, & ineundam cum accusato justam compositionem urgere?

ꝛ. Certum est, eum teneri. *S. Thomas 2. 2. q. 68. art. 4. ad 2.*

CASUS IV. Marcellinus ex odio aut vindictæ stimulo falso accusavit Bertrandum atroci de crimine, quod coram Judice probare non potuit. Mereturne poenam Talionis?

ꝛ. Meretur. *Idem ibid.*

CASUS V. Titius accusavit Mævium coram Judice, quod occiderit Sempronium; & re ipsa sic est. Verum accusator sufficientes probationes asserre non potuit; & hinc versatur in periculo, ne tanquam falsus accusator ad mortem condemnatur. Teneturne in conscientia Lucius, qui habet notitiam de homicidio a Mævio commisso, declarando vere reum, liberare accusatorem a tanto, in quod se conjecit, periculo?

ꝛ. Non tenetur, quia Titius sine necessitate se ultro conjecit in hoc periculum. Si autem fuisset Titius per se obligatus

gatus in conscientia ad partes accusatoris suscipiendas, ut cum ageretur de bono publico v. g. de conspiratione contra Religionem, Principem, aut Rempublicam; in tali casu Lucius teneretur manifestare veritatem; cum accusator non per accusationem arbitrariam in hoc periculum sese in-gessisset. *Idem 2. 2. p. 70. art. 1. C.*

NOTA. Censet, quemlibet ex charitate Christiana teneri ad liberandum a morte potius innocentem, quam reum: id enim petit reus ordo charitatis.

CASUS VI. Bertrandus Judex impius potestne in conscientia admittere accusatorem notorie excommunicatum, infamem, aut de gravi crimine accusatum, aut ex tali accusatione contra reum procedere?

ꝛ. Non potest. *Idem 2. 2. q. 68. a 1. ad 1.*

CASUS VII. Potestne Leopoldus omnibus requisitis in accusatore condicionibus instructus, ac sincero bonum Ecclesiæ ac Republicæ promovendi zelo ductus proprium suum Superiorem aut Prælatum deferre ad judicem?

ꝛ. In casu proposito Leopoldus potest accusare Superiorem suum. Verum regulariter loquendo homo privatus, maxime in Gallia, non acceptatur pro accusatore in causa criminali. *Idem ibid. q. 70. ad 1. Pontas. Vide Reus. Testis.*

ACCUSATUS.

Vide *Reus.*

ADOPTIO.

Vide *Impedimentum Cognationis legalis.*

ADULATIO.

1. Adulatio in eo sensu, quo hic sumitur, proprie loquendo est nimia exaggeratio virtutum, aut recte factorum alterius, aut nimia excusatio vitiorum, ipsi complacendi gratia.

2. Adulatione peccari potest quatuor diversis modis, & triplici ratione mortaliter quidem. 1. Ratione subjecti, quod laudatur, ut si laudatur actio mortaliter peccaminosa. 2. Ratione finis intenti, ut si quis aliquem laudat eo fine, ut illum excitet ad inferendum proximo notabile damnum, corporale aut spirituale. 3. Ratione occasionis, quæ adulatione datur personæ, committendi peccatum mortale.

3. Prio-

3. Priores duo modi excusari non possunt, talis enim adulatio est contraria charitati, eamque destruit; tertius vero modus quandoque a peccato mortali excusari potest ob inadvertentiam adulantis, aut quia solum cum exaggeratione laudat, quia existimat se debere id facere, quin credat laudatum posse occasionem inde sumere peccandi mortaliter. Extra hos casus adulatio tantum peccatum veniale est; imo potest quandoque quis laudare quemquam, quin adulationis fiet reus, si observentur nimirum regulæ amicitiae legitimæ, ut si hoc faciat eo fine, ut eum soletur, ne in adversis deficiat, aut ut eum excitet ad quoddam opus bonum faciendum, vel continuandum.

CASUS I. Aurelius nimia adulatione quemdam amicorum suorum permovit ad committendam actionem peccaminosam.

3. Quamvis illi istam actionem non consuluerit, dubitari tamen non potest, eum peccasse mortaliter; quia efficaciter cooperatus est ad peccatum amici, quod prætermissa adulatione verosimilius non commisisset. *Adulatio*, ait S. Thomas, *charitati contrariatur per occasionem; sicut cum laus adulatoris sit alteri occasio peccandi, etiam præter adulatoris intentionem. Pontas.*

CASUS II. Olympius sciens, fratrem suum gravibus contumeliis offendisse Philippum communem amborum inimicum, laudat eum propterea tanquam de egregio facto.

3. Nulla videtur dari ratio Olympium excusandi a peccato mortali. Talis peccat juxta S. Thomam contra charitatem Dei & proximi. *Unde est peccatum mortale*, addit S. Doctor, *secundum illud Isaia: vae qui dicitis malum bonum. Pontas.*

CASUS III. Phalierus in conversatione præsentibus gratum sese exhibiturus, frequenter ex pruritu adulandi extollit amicum suum, aut gravitatem criminis ab eo admissi notabiliter attenuat, ac tanquam rem leviusculam proponit.

3. In primo casu graviter, in secundo certo mortaliter peccat hic adulator. Quatuor modis per adulationem peccatur: 1. Laudando quempiam ob virtutem aut dotem, quam non habet. 2. virtutem cuiuspiam amplius extollendo, ac reapse est. 3. laudando quempiam ob qualitatem aut actionem mortaliter peccaminosam, eamque ut bonam efferendo. 4. attenuando gravitatem peccati mortalis, ut si quis alicui persuadere velit, illud solum esse leve. *Pontas.*

ADULTERIUM.

1. Adulterium exacte definitur, quod sit *illicitus conjugatorum (utriusque aut alterius tantum) concubitus*. Juxta hanc definitionem conjugatus aut conjugata adulterium committit & cum persona soluta & conjugata, hoc solo discrimine, quod primum sit simplex, alterum duplex adulterium. De effectibus & sequelis adulterii variis in locis sermo recurret.

2. Proles ex adulterio nata non potest legitimari etiam per subsequens matrimonium in ordine ad succedendum suopatri aut matri.

3. Jus accusandi in materia adulterii (in Gallia) ad solum pertinet maritum; solusque Judex sæcularis potest cognoscere de crimine adulterii.

4. Lex antiqua poenam mortis statuit in sceminas adulteras, & quidem in omni casu, absque ulla acceptione personarum; quam ipsam poenam leges etiam Romanæ infligendam volvere. Secundum Jura Gallicana moderatiora uxor de adulterio convicta privatur in favorem mariti sua dote, & portione ex bonis mariti post mortem hujus superstiti uxori constituta, omnibusque aliis suis prætensionibus quoad bona mobilia & aliunde sibi acquisita, saltem si prolem non habeat ex matrimonio anteriori; in hoc casu maritus tantum gaudet parte legitima liberorum ex primo matrimonio, saltem nisi maritus ipsemet lascivix uxoris suæ fautor fuerit.

5. Servi, famuli, domestici & coloni mortis rei sunt ob adulterium cum dominabus suis commissum.

6. Maritus non potest accusare coram Judice illum, qui cum uxore sua commisit adulterium, quin in accusatione simul comprehendat ipsam uxorem.

7. Adulterium uxoris, etsi consentiente marito commissum, est verum adulterium: & hinc conventus generalis Cleri gallicani anno 1700. damnavit hanc propositionem: *Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum*. Censura propositionis, quæ est quadragesima tertia, est hæc: est *Scandalosa, pernicioza, castarum aurium offensiva, & erronea*.

CASUS I. Vitellius sciens uxorem suam commississe adulterium, potestne se ab ea separare quoad thorum, ipsique recusare debitum conjugale?

3. Potest juxta doctrinam S. Thomæ in 4. dist. 35. q. un. art. 2. in Corp.

CASUS II. Valerius commisit adulterium. Publia ejus uxor potestne se ab illo separare quoad thorum, eique denegare debitum conjugale?

R. Adulterium in viris æque ac in foeminis damnatum est. Observandum nihilominus, non posse a parte innocente negari debitum conjugale, quando alterius adulterium est tantum materiale v. g. quando foemina non potuit illatæ sibi violentiæ resistere, aut si habuit sufficiens fundamentum credendi, maritum suum obiisse. Idem dicendum, quando alteruter conjugum vel uxor vel maritus ab aliquo noctu deceptus est. *Pontas.*

CASUS III. Eligius commisit occultum adulterium, quod per pœnitentiam jam expiavit: exciditne jure petendi debitum conjugale ab uxore sua, quæ nondum habet notitiam illius peccati? Et si nondum expiavit crimen, potestne tamen petere tanquam debitum ex amicitia?

R. Si adulterium est occultum & per pœnitentiam jam expiatum, gaudet jure petendi; si vero nondum est expiatum, potest id exigere tanquam debitum amicitiae. Ita *S. Antoninus 3. part. t. 1. c. 20. §. 9.*

CASUS IV. Ambrosius scit, uxorem suam commississe adulterium. Potestne se ab ea separare quoad thorum solum, si semetipsum hujus criminis reum agnoscat?

R. Non potest: maritus enim, ut juste separare se possit, debet esse innocens, & cum sit caput mulieris, ipse primus dare exemplum fidelitatis conjugalis. Si maritus primum est innocens, juste negat debitum uxori adulteræ; si vero postea eodem se peccato inquinat, non potest salva conscientia negare debitum. A fortiori non potest vir reus adulterii etsi occulti bona conscientia accusare uxorem coram Judice pro obtinenda separationis sententia, licet probare possit accusationem suam: imo si obtinuisset talem sententiam, non posset tuta conscientia ea stare, sed teneretur iterum recipere uxorem suam, si separata jam fuisset. *Pontas.*

CASUS V. Marcellus cum ab uxore sua non potuisset obtinere debitum, in adulterium occultum delapsus est. Potestne uxor id rescians ipsi negare debitum?

R. Non potest, cum ipsamet viro incontinentiæ causa extiterit. Nec ullum ideo habet jus quoad thorum se separandi ab eo. Quod ipsum dicendum est de utroque conjugum. *Pontas.*

CASUS VI. Sabinus & Rosalia ejus uxor ad extremam paupertatem redacti sunt; & hinc consentit ille, ut hæc

committat adulterium cum viro divite, imo ad hoc eam animat, sperans, ab illo se obtenturum media pro sustentatione vitæ. Rosalia igitur se tradit viro huic, & turpe hoc commercium per annum exercet cum eo. Sabinus rem sensim fieri notoriam advertens, & aliunde tœdio uxoris affectus, eo quod non eundem, ut antea, erga se amorem foveret, omnem suspicionem, ac si haberet partem in hoc commercio, amovere a se tentat. Potestne cum ea facere divorcium?

R. Quamvis culpabilis sit Rosalia de vero adulterio, etsi consentiente marito commisso, hic tamen nullatenus potest facere divorcium cum ea neque quoad cohabitationem, neque quoad thorum, cum ipse uxori fuerit author criminis. Interea si maritus pœnitentia ductus revocasset consensum, sæpiusque dehortatus fuisset uxorem, & ipsa tamen persistisset in turpi commercio, locus foret separationi. *Pontas.*

CASUS VII. Sabinus non impedivit uxorem suam a committendo adulterio, etsi potuisset; imo potius connivebat, & ignorantiam simulabat. Estne vere reus de crimine uxoris?

R. Cum fuerit protector criminis, id dissimulando, excidit jure se separandi ab illa: verum si serio se opposuisset, absque peccato separare se potest. *Pontas.*

CASUS VIII. Titius injuste domo ejecit uxorem, quæ cum non haberet subsidia pro sustentatione vitæ necessaria, committit adulterium, ut ea obtineat. Potestne Titius, qui merito dici potest crudelis & immisericors, & de reliquo repellere conjugem suam, illique alimenta denegare utpote adulteræ?

R. Tenetur Titius recipere uxorem etsi adulteram: peccatum enim illius sibi imputare debet. *Pontas.*

CASUS IX. Mariana comminatione mortis adacta committit adulterium. Potestne maritus, id rescians, absque iniustitia ipsi denegare debitum conjugale?

R. Potest; metus enim non excusat a peccato mortali, cum quilibet ita debeat esse dispositus, ut potius mortem subeat, quam tali peccato consentiat: juste hinc Mariana luit pœnam peccati, quod commisit. Nihilominus charitas exigit, ut in gratiam recipiatur, si dolorem de peccato suo præferat. *Pontas.*

CASUS X. Beatrix ex illata sibi violentia, cui impossibile erat resistere, incidit in adulterium. Maritus actum hunc licet involuntarium in præjudicium honoris sui cedere ra-

tus, quia res est publica, fecit divortium cum ea. Potuitne in conscientia ob hanc rationem se separare ab ea? an non tenetur coram Deo recipere conjugem suam?

R. Tenetur in casu posito; sola enim voluntas, non violentia maculare potest corpus mulieris. *S. Thomas in 4. dist. 35. art. 1. in Corp.*

CASUS XI. Lælia in perpetuum quoad thorum a marito suo separare se cogitat, eoquod adulterium commiserit, ac insuper ex sua lascivia malum contraxerit, quo & ipsa infecta est eo tempore, quo adhuc ignorabat ejus luxuriam. Interea vero maritus de peccato suo poenitentiam egit, & conversus est; quod ipsum etiam uxorem non latet. Potestne nihilominus salva conscientia in suo proposito persistere?

R. Videtur Læliam se separare posse a marito, cum in hoc casu Evangelium permittat separationem, nullam faciens mentionem, quod pars innocens teneatur denuo recipere ream. Ad hæc ille conjugum, qui est innocens, cum semel adquisierit jus se separandi ab eo, qui per adulterium fidelitatem violavit, nulla lege tenetur se iterum reconciliare cum parte rea. Imo postquam iudex ecclesiasticus pronunciavit sententiam judicalem divortii, innocenti plena est facultas amplectendi statum religiosum, aut recipiendi sacros Ordines, sicque partem ream in perpetuum privandi usu matrimonii. *Pontas.*

CASUS XII. Theophrastes & uxor ipsius commiserunt adulterium: maritus agit poenitentiam; uxor autem hujus emendationis licet conscia persistit in peccato. Potestne maritus jure ipsi denegare debitum conjugale, ab eaque coram iudice petere separationem?

R. Utroque jure ex integro gaudet. *S. Bonavent. in 4. dist. 35. respons. ad dubium 1.*

CASUS XIII. Joannes commisit adulterium; uxor ejus, etsi id sciverit, una tamen aut altera vice reddidit, aut petiit debitum. Verum exorta ob rem domesticam contentione firmiter statuit marito deinceps denegare debitum criminis commissi causa. Licetne hoc in conscientia?

Non licet; quia uxor censetur marito condonasse injuriam ex violatione fidei conjugalis sibi illatam. Sic etiam maritus facta reconciliatione cum uxore adultera non potest se amplius separare ab ea ratione criminis admitti; nam per reconciliationem suam renunciavit juri faciendi divortium, quod ante habebat. *Pontas.*

CASUS XIV. Artemisia sciens commissum a marito adulterium hoc illi condonavit. Postquam vero is se correxerat, ipsa in idem crimen incidit. Potestne maritus se separare ab ea quoad thorum?

R. In rigore loquendo non tenetur maritus uxori condonare crimen, potestque ipsi negare debitum; per reconciliationem enim cum sua uxore factam rediit in omnia jura, quæ ante commissum adulterium habebat. Verum charitas exigit, ut ignoscat uxori. *Pontas.*

CASUS XV. Adelhaidis ante decennium commisit adulterium, quod non ita pridem rescit maritus. Potestne se separare ab ea?

R. Lapsus temporis non impedit, quo minus maritus gaudeat jure agendi ad separationem, si sufficientes probationes non desint. Unde tuta conscientia jus suum potest prosequi. Verum probationes debent esse certæ, quales non forent munuscula, literæ amatoriae, amplexus, indecens familiaritas &c. foret autem sufficiens probatio, nudum cum nuda in eodem lecto jacentem videre. *Pontas.*

CASUS XVI. Antonius accusat uxorem suam de adulterio, ac vir quidam publice declarat, id verum esse, & semetipsum cum ea commisisse hoc crimen. Potestne iudex uti hac declaratione?

R. Non potest, saltem nisi foemina hæc aliunde foret infamata per violentas suspiciones commissi criminis; & tunc ipsi incumberet purgatio criminis, præsumereturque esse rea, si probare nequiret innocentiam suam. Ratio est; quia *nimini, præterquam de crimine læsæ Majestatis, de se confesso credi potest super crimen alienum.* Hoc ni foret, pernicies etiam innocentissimi a quovis scelerato penderet. *Pontas.*

CASUS XVII. Sylvester certo scit, uxorem suam commisisse adulterium. Potestne propria autoritate se separare ab ea absque peccato, cum ipse ejusmodi criminis reus non sit?

R. Non potest propria autoritate se separare quoad habitationem, si delictum est occultum, quia id fieri nequit absque rumore & scandalo, adeoque nec absque peccato mortali; & hinc autoritas Superioris interveniat necesse est. Licite autem pars innocens quoad thorum se separat ab adultera, ipsique negat debitum. Privata autoritate divortium facere non licet etiam interveniente impedimento dirimente publico & notorio, sed expectandum est iudicium Ecclesiæ. Si autem adulterium est publicum, & jam præcessit sententia declaratoria criminis, aut si pars rea ipsamet

confessa est crimen in iudicio, tunc innocens ante sententiam etiam quoad habitationem separare se potest. Quodsi talis maritus absque scandalo discedere posset ab uxore sua, v. g. sub prætextu ad militiam eundi, aut in regione externa negotiandi, separatio non videretur reprehendi posse. *Pontas.*

CASUS XVIII. Raynaldi uxor vivit in adulterino commercio cum quodam vicinorum, idque non sine scandalo omnium incolarum loci. Teneturne Raynaldus in conscientia facere divortium tam quoad thorum, quam quoad habitationem?

R. Si aliud remedium non suppetat, tenetur eoquod uxor vivat in adulterio publico ac scandaloso; maxime si exinde sperari possit uxoris emendatio. *Pontas.*

CASUS XIX. Lambertus admonetur a Confessario, ut faciat divortium cum uxore sua, eoquod vivat in adulterio publico & scandaloso, ipseque hujus censeatur esse fautor. Ille autem id recusat ex duplici ratione, 1. quia sibi opus est industria & opera uxoris ad sustentationem, 2. quia sic exponeretur evidenti periculo labendi in peccatum incontinentiæ ob perversiorem naturæ suæ, cum nec ante matrimonium potuerit servare castitatem, nec in ipso matrimonio, quando diutius copiam suæ uxoris non habebat. Quid agendum in hoc casu?

R. Quidam Authores existimant, virum in tali casu posse retinere suam uxorem absque peccato, quin sit obligandus ad faciendum divortium, illumque posse exigere debitum conjugale. Verum contrarium est tenendum, dicendumque, Lambertum obligari ad faciendum divortium cum sua uxore, si alius corrigendi modus non suppetit. 1. Quia verba scripturæ: *qui tenet adulteram, stultus & impius est*, juxta Patres veri præcepti rationem habent. 2. Quia talis maritus nemini persuadebit, se detestari lasciviam uxoris, quamdiu illi cohabitavit. 3. Quia facile posset contingere, ut sic proles adulterinæ una cum legitimis trahantur in partem bonorum, idque contra iustitiam. 4. Quia rationes Lamberti non sunt satis fundatæ: quoad primum enim raro vir eo se redactum sentit, ut non possit vivere, nisi de labore uxoris: quoad alterum poterit adhibere subsidium orationis pro obtinendo dono continentiae, quam utique etiam servare teneretur, si uxor foret infirma, aut ex alia causa procul sejuncta a viro. Verum cum & rationes Theologorum oppositæ sententiæ non omni pondere careant, prudentis confessarii erit diligenter expendere rem, ne nimis

mis præcipitanter agendo ad extrema delabatur, bonamque poenitentis fidem concutiat, quin id absoluta salutis necessitas exigat. *Pontas.*

CASUS XX. Bertha habet maritum, qui jam ultra annum vivit in adulterio publico. Quid ipsi agendum?

R. Quamvis idem, quod de marito, etiam de uxore sentiendum sit, Bertha tamen non tenetur sub peccato dimittere maritum suum, nisi speraret, eum ex tali dimissione emendandum; tunc enim peccaret contra charitatem aut contra conscientiam suam, nisi illum dimitteret. Communior ac probabilior sententia est, afflictæ uxori nil superesse, nisi gemitus, patientiam, ac pias ad Deum preces pro conversione mariti, quin possit ab eo discedere; 1. quia non præsumitur uxorem esse complicem perversitatis sui mariti, si eam improbat, nullamque ex parte sua ansam præbet. 2. Quia uxori non potest imputari incertitudo liberorum legitimorum. 3. Quia Canones solum ideo præcipiunt marito facere divortium cum conjugate adultera, ut hoc modo puniatur ac corrigatur; aut non incumbit proprie uxori corrigere maritum, qui est caput ac Superior mulieris. *Pontas.*

CASUS XXI. Pamphilus scit, uxorem suam cum quodam vicinorum commisisse adulterium: id tamen probare non potest per testes oculatos, sed tantum ex violentis conjecturis, poteritne eam deferre Judici, ac ad divortium agere?

R. Potest, quamprimum habuerit certitudinem moralem, ita ut de crimine dubitari non possit. Certitudo talis juxta D. Thomam haberi potest ex his circumstantiis: *Solus cum sola, horis & locis suspectis, & nudus cum nuda.* *Pontas.*

CASUS XXII. Alexander & uxor ipsius commiserunt adulterium. Adulterium uxoris est publicum & judicialiter probatum; adulterium vero mariti est occultum, nec potest probari in foro externo. Quid agendum?

R. Licet Alexander in foro externo obtinuerit sententiam divortii cum uxore sua faciendi, huic tamen pro foro interno conformare se non potest, sed tenetur in conscientia se reconciliare cum uxore sua, ipsique reddere debitum conjugale; quia talis excidit jure accusationis, ac denegandi debitum eo momento, quo ipse se reum constituit adulterii, cujuscunque illud naturæ sit. *Pontas.*

CASUS XXIII. Palladius convicit uxorem suam de adultério, ac obtinuit a Judice sententiam divortii; postquam ab ea se separaverat, ipse in hoc crimen prolapsus est. Quid illi agendum?

R. In rigore loquendo non tenetur in conscientia se reconciliare cum uxore sua, eamque denuo recipere, utpote per sententiam divortii autoritate Judicis prolatam integre liberatus a servitute per matrimonium contracta. Et uxor non amplius habet jus obijciendi marito crimen interea commissum, cum ipsa hujus rea sit. Nihilominus si & adulterium Palladii sit publicum, locum habet mutua compensatio, per quam res redit in statum pristinum; & in hoc casu conveniens foret reconciliatio mariti cum uxore. *Pontas.*

CASUS XXIV. Leander viduus ex primo matrimonio, in quo vixerat octo annis, prolem non suscepit. Ducit aliam uxorem, & denuo absque prole cum ea vivit per quatuor annos: Ista autem se tradit luxuriæ, & quotidie committit adulterium, nihilominus tamen congreditur viro suo, ut antea consueverat. Facta demum prægnans nescit, an ex viro suo, an vero ex adultério conceperit. Post partum conversa quindecim adhuc annis cohabitavit viro suo, nullis tamen ex eo susceptis liberis. Quæritur, num proles hæc habenda sit pro legitima; cum ratio prioris sterilitatis quadriennalis possit esse hæc, quod mater admodum juvenis, decimo quarto scilicet ætatis anno matrimonium inierit, posterioris vero per quindecim annos defectus corporalis in partu contractus, ex quo posthac concipiendo impar effecta fuerit.

R. Proles habenda est pro legitima; quia in dubio melior est conditio possidentis, & semper in dubiis benigniora præferenda sunt. Hinc mater isthæc potest relinquere proli portionem integram bonorum a marito sibi per legatum universale relictorum, quin teneatur quidquam cedere aliis hæredibus sui mariti. *Pontas.*

CASUS XXV. Theodebertus uxorem suam in flagranti adultério deprehendit. Potestne eam in continenti absque peccato mortali interimere?

R. Quomocunque excusabilis esse possit coram mundo, foret tamen maxime culpabilis coram Deo; cum in nullo unquam casu liceat marito occidere conjugem suam. Alexander VII. damnavit hanc propositionem: *Non peccat maritus occidens propria autoritate uxorem in adultério deprehensam.* *Pontas.*

CASUS XXVI. Livia se separare volens a marito suo, non sine fundamento eum accusat de libidine, eaque iurata: timet insuper, ne ipsa inficiatur malo, quod maritus per suam sibi luxuriam contraxerat. Peccatne, si renuat viro conjugaliter deinceps cohabitare?

R. Potest Livia viro suo condonare, quidquid in fidem conjugalem peccavit, eique ex charitate debitum reddere; sed ad id obligari non potest, nec ei, si renuat, a Confessario sacramenta denegari possunt. *Fromageau.*

CASUS XXVII. Maritus quidam deprehendit conjugem in adultério, & statim eam deserere, atque ab ejus usu abstinere constituit. Huic consilio resistit confessarius, eumque ad ineundam cum uxore reconciliationem obligat. Potestne confessarius reconciliationem recusanti absolutionem denegare?

R. Potest, si noverit confessarius maritum in eodem genere esse culpabilem, seque exponere gravi periculo incontinentiæ, si ab uxore abstinere, id quod ex confessionibus anterioribus scire poterit. Similiter absolutionem marito denegare poterit, si hic crimen uxoris probare nequeat. Si tamen vir iste simplici separatione quoad thorum vellet contentus esse, absolutio ipsi denegari non posset. *De Lamet.*

CASUS XXVIII. Petrus conjugatus peccaminosum commercium exercet cum Joanna tertio aut quarto confanguinitatis gradu sibi juncta, quæ ad traditionem corporis sui tantum fuit adducta per promissum sibi factum a Petro, quod nempe velit eam ducere post mortem uxoris suæ. Uxore defuncta Joanna sexto jam mense gravida est. Petrus promissum executurus petit dispensationem ab Episcopo, qui habet facultatem dispensandi in tertio & quarto gradu. Episcopus dispensare cogitans monetur, Petrum Joannæ sponsonem matrimonii fecisse, idque novum impedimentum esse, in quo Episcopus dispensare non possit. Interea tamen, si Petrus non ducat hanc puellam, ipsa infamiæ notam subiret. In his circumstantiis quæritur, num Episcopus circa tale adulterium cum promissione futuri matrimonii conjunctum dispensare possit.

R. Episcopus non habet potestatem dispensandi circa adulterium cum tali promissione conjunctum. Consecutura inde Joannæ infamia non est motivum sufficiens ad hoc, ut Episcopus dispensationem impertiri possit. Nihilominus tamen, si timendum foret, ne Petrus suam Joannam ducendi consilium mutet interea, dum causa hæc Romam devolvitur; posset dispensare Episcopus. *Fromageau.*

CASUS XXIX. Petrus per mensem prope vixit in turpi commercio cum Maria uxore Joannis, qui tamen & ipse intra hoc tempus eam de more cognovit. Maria concepit, & paulo ante lapsum novem mensium ab inchoato cum Petro turpi commercio in lucem edidit filiam. Semper Maria persuasum habuit, Petri esse hanc filiam, idque ipsi Petro insinuavit. Cum autem interea Maria morte sublata fuisset, quaerit Petrus, quid sibi agendum intuitu hujus prolis.

3. Probabile videtur, prolem hanc Petri esse; & hinc jure concludi potest, eum teneri ad resarcienda damna, quae hujus puellae ortus liberis Joannis attulit aut imposturum allaturus est. Quod si Petrus dubitet, num vere infantis hujus parens sit, commensuratum saltem pro ratione dubitationis damnum resarcire tenetur. *Fromageau.*

CASUS XXX. Beneficiatus quidam fuit accusatus coram officiali suo: duae foeminae conjugatae deponunt, eum secum ipsis rem habuisse, & una addit insuper, sibi porrectum fuisse ab eo liquorem ad enecandum foetum, quo se gravidam ajebat, quo tamen usa non fuisset; aliunde quoque non apparuit, eam fuisse impraegnatam. Foemina haec prostitutarum de numero est, & ut talis communiter nota; altera quoque pessimae famae est. Ex aliis quidem depositionibus posset colligi, Beneficiatum utrumque hoc crimen commississe, sed nihil positivi asertur; nihilominus fuit producta scheda, in qua modus talem potionem praeparandi propria Beneficiati manu scriptus erat. Potestne ex foeminarum harum depositione reus adulterii & convictus declarari, licet antea nunquam de tali crimine accusatus fuerit? Num probato adulterio privatus est ipso facto suo beneficio? Num ex scheda producta una cum depositione harum foeminarum habetur sufficiens probatio in ordine ad eum spoliandum suo beneficio? An contumacia beneficiati praebet jus ipsum eo privandi?

3. Probationes non sunt sufficientes, ut suo beneficio privetur, supposito etiam, quod adulterium sit ex eo genere criminum, quibus privatio beneficii ipso facto incurritur. Cum autem non sit de hoc genere, non incurrit hanc privationem, etsi convinceretur de adulterio. Scheda praefata non importat privationem beneficii, sed solum novae inquisitioni occasio esse potest. Nec contumacia de se privationem beneficii infert. Consulendae tamen sunt constitutiones contra contumaces latae. *Fromageau.*

CASUS XXXI. Syrus comperit, uxorem suam a Sempronio per violentiam aut fraudem fuisse corruptam: hinc adigit Sempronium ad solvendam summam pecuniae pro compensatione injuriae ex adulterio illatae.

3. Sempronius non tenetur in conscientia ad solvendam hanc summam; quia injuria Syro illata non est pretio aut pecunia aestimabilis: ex tali enim obligatione videri posset, quod maritus de uxore sua negotiationem instituat. *Lessius, Lugo, Girib. de Rest. tr. 2. dub. 8. C. B.*

NOTA. Circa hoc consulenda sunt jura locorum. Prudens maritus certe non existimaretur venalem exponere conjugem suam, si ejusdem corruptorem pro injuria illata ad compensationem pecuniariam dammandum curaret; maxime si ejusmodi summam, qua uti posset in suum commodum, erogaret in levamen pauperum.

CASUS XXXII. Titius per sententiam Judicis fecit divortium cum uxore sua adultera. Cum autem & ipse in idem crimen, occultum tamen, prolapsus fuisset, quaerit, num in conscientia teneatur reconciliationem inire cum conjugee sua.

3. In foro interno obligandus est ad id; quia in casu, ubi crimen ex parte utriusque est aequale, plena datur compensatio. Nihilominus ad id judicialiter compelli non potest, quia adulterium ipsius non est publicum. C. B.

Vide *Debitum conjugale. Divortium. Restitutio cas. 153. 154. 155. 156. Reus cas. 7.*

ADVOCATUS.

1. Officium Advocati summo nunquam non in honore erat. Est autem Advocati defensionem suscipere pauperum aequae ac divitum. Non licet ipsi utrique parti consulere, nec defendere causam, quam scit aut opinatur injustam, nec recusare actionem pro iis, quorum pars adversa est potentior; si id recuset, Judex tenetur ex officio constituere Advocatum. Munus Advocati nihil detrahit titulo nobilitatis, etiam si quis simul fungatur officio Advocati & Procuratoris, ubi munus utriusque est unitum. Advocatus non potest esse Judex in causa, quam prius defendit; licet Judex subalternus in casu appellationis possit agere Advocatum. Advocatus in Judicio postulare potest contra dominum feudi sui, quin excidat Feudo.